

15.6.2023

לכבוד
משרד העבודה, הלשכה המשפטית

בדוא"ל

שלום רב,

הנדון: התייחסות "קו לעובד" להצעת חוק חוק עובדים זרים (תיקון – אי-תחולת הסדר

פנסיוני על עובד זר המועסק אצל יחיד בענף הסיעוד), התשפ"ג–2023 (פ/3038/25)

בהמשך להצעת החוק שבנדון שנשלחה אלינו היום לקבלת הערות לקראת העלאתה לוועדת השרים לענייני חקיקה ביום ראשון הקרוב, הרינו מתכבדים להגיש את עמדתנו ולפיה יש להתנגד באופן נחרץ להצעה. מפאת קוצר הזמן נעמוד על הדברים בקצרה בלבד.

1. הצעת החוק מבקשת לחתור תחת שניים מעקרונות היסוד של משפט העבודה הישראלי – הזכות לחסכון סוציאלי (המעוגן, מאז 2008, בצו הרחבה בדבר הסדר פנסיוני); ועקרון השוויון אשר נקבע חזור ושנה בפסיקות בתי הדין לעבודה, בית המשפט הגבוה לצדק, ואף באמנות בינלאומיות שמדינת ישראל צד להן.
2. כך, הצעת החוק מבקשת להחריג מתחולת צו ההרחבה בדבר פנסיה חובה קבוצה אחת ויחידה של עובדות – מהגרות עבודה המועסקות בענף הסיעוד הביתי (ביחס לחלקן שאצל המטופל הפרטי). מדובר בהפרה משמעותית של הזכות לשוויון ואפליה על בסיס מוצא ולאום, ללא כל הצדקה הנובעת מתחום משפט העבודה או ממהות העבודה, אלא רק על מנת להקל על מעסיקיהן.
3. וזאת יש להדגיש: מדובר בעובדות שכבר היום משתכרות שכר נמוך ביותר בהינתן שהיקף עבודתן הוא במתכונת של 6 ימים בשבוע, מבוקר עד ערב (ולמעשה הצורך להיות זמינות לעבודה במשך 24 שעות). כפי שידוע היטב לכל גורמי המקצוע העוסקים בתחום, כמעט כל עובדות הסיעוד שמגיעות כיום לישראל מגוייסות לעבודה באמצעות גופי תיווך פרטיים אשר גובים מהן דמי תיווך עצומים על מנת להגיע לישראל, דמי תיווך שמחייבים אותן ליטול הלוואות בריבית גבוהה ולמשכן את שנת או שנות עבודתן הראשונות בישראל רק להחזר חובות (למשל, לרשות האוכלוסין וההגירה הומצאו על ידינו לאחרונה ראיות לתשלומי דמי תיווך בסכומים שהגיעו גם ל-20 אלף דולר!).
4. עוד נזכיר, שעובדות סיעוד יכולות לעבוד בישראל תקופות ממושכות, היכולות להגיע גם ל-10 ואף 15 שנים. לפי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה לשנת 2022, 21,504 עובדות ועובדים היו בני 40-50; 8,382 עובדות ועובדים היו בני 50-60; ו-672 עובדות ועובדים היו מעל גיל 60. משמעות הדבר היא שעבור חלק ניכר מעובדות אלו, שמגיעות ממדינות בהן תוחלת החיים אינה גבוהה וששבות למדינותיהן בגיל מבוגר לאחר שנים שהקדישו לעבודות כפיים מהקשות בישראל, לא תהיה עוד יכולת להתקיים לאחר סיום עבודתן בארצן – אלא מכספי החיסכון הסוציאלי לו הן זכאיות כיום בסיום עבודתן.
5. ניתן אם כן לראות, שקבלת הצעת החוק תפגע באופן קשה ביותר בתמורה לה יהיו עובדות אלו זכאיות, בניגוד למשפט העבודה ותוך אפליה והפרת אמנות בינלאומיות.

6. הדבר אף ייפגע להערכתנו בניסיון המדינה לחתום הסכמים בינלאומיים עם מדינות המוצא של העובדות: מזה שנים שמדינת ישראל מנסה לחתום על הסכמים ליצירת מנגנון גיוס מפוקח של עובדי סיעוד, ללא תלות בגורמי תיווך ותוך הכשרתם לשמש עובדי סיעוד טובים ומקצועיים. זאת, בעקבות החלטות ממשלה ופסק דין של בית המשפט העליון (בג"ץ 2405/06 קו לעובד נ' משרד התמ"ת, פסק דין מיום 17.12.2018). עד כה כשלה המדינה כשלוך חרוץ לעשות זאת – שני הסכמים בלבד נחתמו, אחד כמעט שאינו מביא לגיוס עובדים דרכו (הסכם עם סרי לנקה) והשני, עם ממשלת הפיליפינים, קרס לאחר שבחלוף שנה לקיומו, החליטה הממשלה לקדם גלגול תשלומים נוספים על העובדים המגיעים דרכו – מה שהוביל להתנגדות ממשלת הפיליפינים ולקריסת ההסכם (ולהבנתנו, להפסקת הגעת עובדים דרכו). אך צפוי שגריעה מזכויות העובדים לשוויון ולבטחון סוציאלי, תכשיל חתימת הסכמים אחרים.
7. ואכן, צפוי שהדבר יפגע משמעותית בתמריץ עובדים להגיע לישראל. ישראל אינה מדינת היעד היחידה להגירת עבודה, מדינות רבות מחזרות אחר עובדים ממדינות עניות – רבות מהן מציעות תנאים מיטיבים מישראל, אשר מציעה לעובדים המגיעים אליה בעיקר מגבלות. כבר היום מעסיקים סיעודיים מתלוננים על כך שיש "מחסור" בעובדי סיעוד בישראל, ועל כך שרבים מהעובדים שכן מגיעים לישראל אינם בהכרח מתאימים לעבודתם (אכן, כל שנדרש כיום כדי להגיע לעבודה בישראל הוא לשלם למתווך). סביר שגם לאחר שלילת תשלום הפנסיה מהגרים עניים עדיין יגיעו לישראל – אולם ניתן לשער שמספרם יקטן, ושהטובים והמוכשרים שביניהם יבחרו באפיקים אחרים, מה שיפגע גם באיכות הטיפול שיקבלו המטופלים.
8. לא למותר להזכיר שמדי שנה מתפרסם דירוג מחלקת המדינה האמריקאית את ישראל במדד מאבקה בסחר בבני אדם, בפרט בהינתן יחסה למהגרי עבודה וההגנה הניתנת להן. לפני שנתיים הורדה ישראל בדירוג, בין היתר נוכח מצבן של עובדות הסיעוד בישראל, על דמי התיווך שהן נדרשות לשלם, בידודן החברתי והמגבלות על יכולתן להחליף את העסקתן. הדרתן מחקיקת המגן תהווה החמרה נוספת במצבן, באופן שאף עלול למנוע את העלאתה חזרה של ישראל בדירוג ואף להורידו – מהלך שיש לו משמעותות מבחינת הדין האמריקאי לגבי היכולת להעביר כספים למדינות בדירוג נמוך זה.
9. נוכח כל האמור אנו קוראים להתנגד להצעה. היא תפגע בעקרונות יסוד ובמחויבויות בינלאומיות, בעובדות שמופקדות על אחת העבודות הקשות ביותר בישראל ומי שלמעשה מהוות את קו החזית בטיפול בקשישים ובעלי מוגבלות, וצפוי שתכשיל התקשרויות בינלאומיות לגיוס עובדים, כמו גם את גיוס העובדים עצמם – באופן שרק יפגע במטופלים הסיעודיים לטווח הארוך. סיוע למטופלים הסיעודיים הוא חשוב ומבורך, ויש לקדמו באמצעות הגדלת הקצבאות – ולא באמצעות פגיעה בעובדיהם.

בכבוד רב,
אלעד כהנא, עו"ד

העתק:
עו"ד דבי אליעזר, לשכה משפטית, משרד העבודה
עו"ד שירי לב רן לביא, הממונה על זכויות עובדים זרים, משרד העבודה